

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Hyyryläinen, Pirja

Title: Voit katsoa, mutta et koskea : someaineistot kulttuurintutkimuksessa

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Hyyryläinen, P. (2021, 27.4.2021). Voit katsoa, mutta et koskea : someaineistot kulttuurintutkimuksessa. What the Hela?.
<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/hela/ajankohtaista/blogi/aikasemmat-blogitekstit/voit-katsoa-mutta-et-koskea-someaineistot-kulttuurintutkimuksessa>

27.04.2021

Voit katsoa, mutta et koskea: someaineistot kulttuurintutkimuksessa

Pirja Hyyryläinen



Sosiaalisessa mediassa on kulttuurintutkijan ulottuvilla rikas aineisto. Se ei kuitenkaan ole niin helposti saavutettavissa kuin kuvittelisi. Jos 2010-luvun vaihteessa digitaalisen kulttuurin tutkija jonkun mielestä muistutti nk. nojatuoliantropologia, vuosikymmen myöhemmin tilanne on toinen. 2020-luvulla sosiaalisen median tutkimuskenttä on hankalammin saavutettavissa kuin kaukainen kulttuuri rahtilaivamatkan päässä. Kentästä onkin muodostunut valitettava esimerkki sääntöviidakon tukahduttamasta laadullisen tutkimuksen alueesta. Arvokasta aineistoa jää tutkimatta, koska sometutkimus on pattitilanteessa. On aika purkaa se.

Oma kokemus tutkimuseettisistä haasteista

Törmäsin someaineistojen tutkimuseettisiin haasteisiin syksyllä 2017. Olin tunnistanut [gradulleni](#) tutkimusaiheen eräessä Facebookin karjalaisessa pitäjärhymässä. Olin seurannut vuosia, kuinka ryhmään oli syntynyt oma yhteisönsä pääasiassa pitäjän evakkojen jälkipolvista. Siellä keskusteltiin, jaettiin muistoja, tallennettiin muistojen lisäksi kuvia ja videoita, jaettiin käytännön vinkkejä kotiseutumatkajille sekä sovittiin ja tiedotettiin seuraavista matkoista, joille mahtuisi mukaan.

Ryhmän perustaja ei kuitenkaan antanut tutkimuslupaa kyseiseen yksityiseen ryhmään. Olin sisällä tutkimusaiheessani, näin ilmiön edessäni, mutta en voinut koskea siihen. Kiersin tilanteen niin, että etsin muiden karjalaisryhmien kautta haastateltavia, joilta kysyin mm. ryhmiin osallistumisen vaikutuksesta heidän karjalaiseen identiteettiinsä. Vastauksista sain koottua yhden kuvan karjalaisuudesta Facebook-ilmiönä, vaikka lopputulos ei ollutkaan sitä, mitä olin alun perin toivonut sen olevan.



Tutkimussuunnitelman suodatuksen jälkeen

Graduvaiheessa olin vasta raapaissut someaineistojen tutkimushaasteita. Somesovelluksissa tai -alustoilla aiotun tutkimuksen suunnitelma pitää suodattaa toisenkin filterin läpi: onko tutkiminen laillista? Sovelluksen käytösäännöt vaikuttavat laillisuuteen. Jos yliopistotason lakiasiantuntijakaan eivät osaa vastata kysymykseen, ollaan harmaalla alueella. Vastuuta ei voi vierittää opinnäytteen tekijälle.

Jos laillisuusfilteri läpäistään, seuraavaksi on vuorossa tutkimusetiikka. Jos pääset kentälle, on harkittava tarkoin, millainen tutkimus kullakin alustalla on tarkoituksenmukaista. Millaista tietoa tavoitellaan? Mitä hyötyä tai haittaa tutkimuksesta on eri osapuolille? Tarvitaanko ihmistieteiden eettisen toimikunnan lausunto? Jäljelle jäävä aines käy vielä yhden suodatuksen läpi, tietosuojan. Millä tavoin voit käsitellä aineistoasi ja julkaista tuloksiasi niin, että se täyttää tietosuojaehdot?

Se, mitä on kaikkien suodatuskerrosten jälkeen jäljellä, näyttää todennäköisesti hyvin erilaiselta, mitä aluksi kuvitteli. On mietittävä, kuinka laajan tutkimuksen sellainen aineisto mahdollistaa. Onko tutkijan katse, metodit tai tutkimuskysymys kohdennettava uudelleen? Millaista tietoa aineisto tarjoaa? Aikaakin on saattanut kulua yllättävän paljon kenttää muodostaessa. Jos haluaa valmistua tavoiteajassa, täytyy miettiä, kuinka paljon aikaa voi käyttää tutkimuksen toteutukseen. Aineisto saatetaan myös poistaa somesta, sitä voidaan muuttaa, se voi vanhentua nopeasti, ja sovelluksen omistaja voi milloin tahansa yksipuolisella päätöksellä muuttaa käyttöehtoja niin, että aineistoa ei voi käyttää.



Tutkijan vapaudesta

Tämä kaikki voi lannistaa niin opiskelijan kuin tutkijan. Monet arvokkaat aiheet ja teemat saattavat jäädä tutkimatta. Osa reunaehdoista on välttämättömiä, kuten tutkimusetiikka, mutta kentälle pääsy on turvattava. Yksi keino on riisua sosiaaliselta medialta sen tutkimuksellinen erityisasema.

Yliopiston tutkijalla on yliopistolaisissa (Yliopistolaki 558/2009) varmistettu oikeus tutkimuksen vapauteen. Sosiaalisen median sisältöjen laadullista tutkimusta on tällä hetkellä liian vaikea toteuttaa. On oltava vapaus tutkia sosiaalisessa mediassa tieteellisesti, yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti merkittäviä asioita, keskusteluja ja ilmiöitä. Sosiaalinen media on integroitunut arkeemme. Mediana se sisältää valtavan tutkimuspotentialin. Erityisesti sen julkista sisältöä pitää voida käyttää tutkimuskenttänä, ja sen tulee olla rinnastettavissa mihin tahansa muuhun mediasisältöön.

Yliopistollisen tutkimuksen vapautta on, että tutkija saa valita aiheensa, päästä kentälle ja osallistua tutkimustuloksillaan tieteelliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun mediamuodosta riippumatta.

Kirjoittaja on etnologian ja antropologian tohtorikoulutettava Jyväskylän yliopistossa. Hänen väitöskirjatutkimuksensa käsittelee karjalankielisten evakoiden jälkipolvia karjalan kieltä ja kulttuuria voimaannuttamassa.

Kuvat: Pirjan kuva Sari Muhonen. Muut kuvat Gerd Altmann, Pixabay.